

5. Šance na záchranu

Šance na záchranu Romů existovala – za své Romy se mohlo zaručit jejich domovská obec a z transportních seznamů je „vyreklamovat“ – žádat o jejich vylnění. Většina obcí však možnosti nevyžila; takto zachráněni byli jen nepočetní jednotlivci.

Romové ze Strážnice, okr. Hodonín, kolem roku 1920

Rodina Emilia Kiera, z níž přežili tábory koncentrací jen vzrostlý syn Raimund a dcera Vlasta. Otec, matka, bratr Janíček a sestra Mlča zahynuli v Osvětimi. Bratr Isidor na fotu chybí, zahynul v Dachau. Foto 1939, Derfke, okr. Uherské Hradiště

Došel potom starosta, mluvil s nama. Ale kdyby se nějak přimluvil nebo napsal, že se zavoují, tak my sme nemuseli jít. Měli sme opravu zůstat doma. Protože ten jeden tam potom říká: „Taková rodina, jak jste vy, tody nemá co dělat.“ Potom už přišel brázo. Došlo k nám četníci a řekli: „Podívejte se, nedá se nic dělat. Vemte si jídlo na tři dny a nějaká ta šatstva na sebe a musíte přijít do Derfky k hospodě a tam vás vezmeme.“ (V. D., * 1925, Z145)

Vzorná cikánská obec

Cikáni bývali obyčejně mletím nebo venkovskými dělníky. Většinou však byli v práci, když se jim dostalo práce. V mlhách úrodné země, v mlhách úrodné země, v mlhách úrodné země... (Text continues with a detailed account of the life and struggles of the Romani community in Strážnice, mentioning their work, family, and the impact of the war and persecution.)

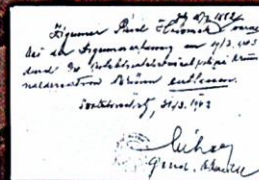
Vzorná cikánská obec. Večerní Lidové noviny, 4. 8. 1942

Byli jsme zde (sběrné místo, Olomouc) hlídáni našim četníkem jménem Zuzulou, všechny nás znal... přišel gestapák v každém kabátě, prohlídl si nás a řekl četníku Zuzulovi, že tam, kde jsme učené, nepatříme, aby nám řekl, že si můžeme telefonovat na rodině do Strážnice, aby nás město vzalo zpět... telefonovalo se každý den, ale zbytečně. Když pro nás po čtyřech dnech nikdo nepřišel, gestapák přivedl našeho holčičku, která nás dohlo ostříhávala včetně žen a dětí. Pak nám zavěsili z pravého popruhu na prsa číslo a vezli nás na nádraží, kde byly pro nás odstavny uzavené vagony. (L. J., * 1919, Z4356)

6. S pomocí úplatků

Mnozí Romové shromáždění na sběrných místech se pokoušeli dosáhnout vylnění z transportů s pomocí úplatků. Některým se to dočasně podařilo, z nabyté svobody se však těšili zpravidla jen do dalšího transportu.

Neblahou úlohou na brněnských jatkách sehráli četní lidé. Byl to například protektorátní policista Dubový (Arnošt Dubový, kriminální asistent neuniformované protektorátní policie, v roce 1944 za úplatky uvdán, odsouzen nebyl), který bral, očkoliv věděl, že nemůže nikoho zachránit. Na vlastní oči jsem viděl, jak před ním stál jeden starý Cikán, mohl mít nějakých 79 let, v ruce držel bankovky a prosil o přimluvu. Dubový peníze neochybně vzal a řekl: „Vždyť už jsem o vás mluvil.“ Přitom jsem slyšel, že se sice bavil s Herzogem, ale mluvil a něčím zcela jiným. (E. D., * 1924, Z827)

Pohřbení a propuštění – faktický výjezd „cikána“ Pavla Holomeka z transportu do Osvětimi sestaveného 19. 3. 1943 v Brně

Pavel Holomek, Z-8447, zahynul v Osvětimi

Pavel Holomek řekl, že jeho propuštění je jen dočasné, proto se ihned i manželkou utýl v lesích. Syn Tomáš vzpomíná na poslední setkání s rodiči: Když přišel, byl konec března, ale bylo ještě hrozná zima... byli schováni v krmelcích, přikryti patinami, které byly úplně promočeno. To jsem viděl otcu naposledy. Po uvdání byl otec odeslán do Osvětimi. Když tam přišel, jeho synové Štěpán a Slávek už byli popraveni za pokus o útěk, syn Čeněk zemřel na tyfus. Po smech zahynul i otec.

Tatínka už věděl, že přijde. Měl sbalený kufřík, byl krásně slovnostně oblečený, on teda pořád abal na pěkné oblečení. Když se lidé dozvěděli, že tatínka vezmou, tak k nám chodili a nosili nám jídlo na cestu. Solámky, kachny, ale on si to do toho kufříku nemohl všechno dát... nad rámeč si pro něho četníci přišli. Tatínka šel k nám do ložnice, každého nás vzal do náruče, políbil a odešel... (L. Š., * 1932, Z827)

7. Po odsunu většiny Romů

Česká protektorátní publicistika komentovala odsun „cikánů“ v souladu s veřejným míněním – pozitivně. Přesto velení německé kriminální policie a následně i protektorátní policie nebyly s daným stavem spokojeny.

8. „Cikánský“ tábor v Osvětimi

V okolí polského města Osvětim (něm. Auschwitz) v Horním Slezsku od jara 1940 postupně vyrostl největší komplex nacistických koncentračních táborů:

- Osvětim I – Kmenový tábor (něm. Stammlager),
- Osvětim II – Březinka (něm. Birkenau),
- Osvětim III – Monovice (něm. Monowitz).

Tábor Osvětim II zůstal v paměti přeživších pod německým názvem Birkenau. Tento tábor byl využíván také jako koncentrační, ale především jako vyhlazovací. Jeden z jeho úseků, označený B II e, sloužil od 26. 2. 1943 do 2. 8. 1944 jako tzv. cikánský tábor.

Tábor v Birkenau se rozkládal na ploše 750 x 1 800 m, letecký snímek, 1945

9. Transporty Romů z protektorátu

Hromadné transporty Romů do tzv. cikánského tábora v Osvětimi začaly 7. března 1943, kdy z Brna odjel první a brzy následovaly další. „Cikánský“ tábor byl otevřen koncem února a v dubnu zde bylo již kolem 12 000 vězňů z celé Evropy